

Special: Seringenstraat, de klimaatstraat van Zwolle

Een klimaatbestendiger Seringenstraat

De Assendorper Seringenstraat in Zwolle is een straat als alle andere. Denk je. Toch is het daar al een tijdje aan het veranderen van een "gewone" naar een klimaatbestendige straat. Met hulp van overheden en projectontwikkelaar, maar vooral ook door de inzet van de bewoners laten ze in de straat zien hoe je in je wijk kunt omgaan met de gevolgen van de klimaatverandering.

Assendorp is een sterk versteende wijk. Veel steen werkt wateroverlast en hittestress in de hand. Met een klimaatsubsidie van Waterschap Drents Overijsselse Delta (WDODelta) en ondersteunende financiering en medewerking van de gemeente Zwolle, zijn bewoners en projectontwikkelaar nu aan de slag met het werken aan een klimaatbestendiger straat.

Boxen, kratten en geveltuinen

De bouw van garages met groene daken komt na de eerdere grondsanering van een achter de straat gelegen vervuild terrein. In de schone grond komen 75 infiltratiekratten om overtollig regenwater op te vangen. Maar liefst 32.000 liter water gaat zo niet direct het riool in, maar komen in de grond zodat die in warme perioden minder snel verdroogt. De trottoirs krijgen gezelschap van geveltuintjes en in de tuinen van de bewoners neemt het gebruik van steen af. De maatregelen gaan samen helpen om de leefomgeving te veraangenamen.

Klimaatsubsidie

Het Waterschap Drents Overijsselse Delta (WDODelta) ondersteunt initiatieven zoals deze van de bewoners van de Seringenstraat met de Klimaat Actief! subsidie. Vooral de water absorberende maatregelen waren bepalend voor het geven van de subsidie Klimaat Actief! in de Seringenstraat. Het is de eerste keer dat deze tot eind 2017 lopende subsidie voor klimaatdoelen werd gegeven. Het waterschap roept inwoners, bedrijven, maatschappelijke organisaties, onderwijsinstellingen en verenigingen op om ook klimaat-initiatieven te nemen. Meer over deze subsidie op www.wdodelta.nl

Bewoners, gemeente en waterschap hopen dat er meer van deze initiatieven volgen.

Adriaan Mosterman: "Een voorbeeld voor meer"

Een voortrekker in de veranderende Seringenstraat is Adriaan Mosterman. Aanleiding om in actie te komen was de vervuilde grond achter aan zijn huis. Samen met andere burens was hij al een tijdje in gesprek met de gemeente over een oplossing. Uiteindelijk volgde sloop van de op het terrein staande oude loodsen en grondsanering.

“Zo is het begonnen. Ik voelde me meteen betrokken. Niet alleen omdat het onderwerp klimaatverandering me bezighoudt, maar ook omdat je in het zoeken naar oplossingen moet proberen het ook bij jezelf te zoeken”, legt Adriaan uit. De oplossing voor het terrein werd garageboxen. “Geen gewone, de gemeente gaf aan dat het mooi zou zijn wanneer er tegelijkertijd ook iets zou gaan gebeuren met groenvoorziening en waterberging.”

Water opvangen

De in de grond geplaatste infiltratiekratten, de groene daken op de garageboxen en de geveltuintjes (zie ook pagina 1) vangen samen veel water op, waardoor de tuinen minder snel uitdrogen. Adriaan: “Veel beter toch dan wanneer het water rechtstreeks van de daken het riool in gaat zoals bij de eerdere situatie. En het voorkomt bovendien dat er in droge perioden veel kraanwater voor de tuin wordt gebruikt. Dat is van de zotte en tegelijkertijd ook mijn drijfveer om er energie in te stoppen.”

Contacten

Wat hem ook opviel is dat de veranderingen in de straat ook iets doen met het sociaal contact. “Je ziet dat mensen, in mijn beleving dan, door het project met de geveltuintjes meer contact met elkaar hebben dan voorheen. Daar helpt zo’n geveltuintjesdag natuurlijk ook aan mee.” Ook over contacten met de partijen zoals de gemeente is hij erg te spreken. “Ze denken er, zeker de laatste jaren, met je mee. Ook faciliterend. We hadden echt het gevoel dat we het samen deden. De overheid, de projectontwikkelaar en de straat. Je merkt dat er energie in zo’n collectief zit. Een voorbeeld voor meer!”

Ab Brand: “Overheid bepaalt en bewoners volgen is verleden tijd”

“Het Seringenstraatproject is een groot succes”, vindt Ab Brand, adviseur van de gemeente Zwolle. Het langer vasthouden en gebruiken van water is natuurlijk erg goed, maar zeker zo belangrijk vindt hij de bewustwording bij de bewoners. “Dat zij ook weten waar het over gaat. Dat klimaatadaptatie niet iets is voor anderen, maar een verandering waarbij iedereen aan de bak moet. Ook overheid, maar vooral bedrijven en burgers moeten het initiatief gaan nemen.”

Ab vindt dat daar waar het gaat over meebeslissen en verantwoordelijkheid nemen, je steeds meer ziet dat burgers actiever willen meedoen.

Praktijkbeleving

“Andersom, wanneer je als overheid veel naar je toe trekt, merk je dat bewoners het sneller wel goed vinden en zich minder betrokken voelen. Gelukkig maar dat ‘de overheid bepaalt en wij volgen’ verleden tijd is. Naar mensen roepen dat ze betrokken moeten zijn haalt ook niet zoveel uit, maar het samen in de praktijk beleven zoals in de Seringenstraat zoveel te meer.”

Kwetsbaar eiland

Dat de waterhuishouding Zwolle tot een kwetsbare gemeente maakt, werd duidelijk door de plannen van de toenmalige minister Veerman in 2008. Door het waterpeil in het IJsselmeer anderhalve meter te verhogen zou de toenemende invloed van het zoute Noordzeewater een halt worden toegeroepen. "Dat zou betekenen dat het water in onze grachten ook hoger zou komen. Zwolle zou als eiland in de rivierdelta nog kwetsbaarder zijn. Gelukkig ging dat niet in die mate door, maar het geeft wel aan hoe kwetsbaar we zijn met onze waterhuishouding."

Zwolle koploper

Gemeenten pakken nu op verschillende manieren klimaatadaptatie aan. De een pakt het riool aan, de ander met het op orde brengen van de groenvoorziening. Het is volgens Brand nog een zoektocht, maar hij is erg te spreken over de Zwolse aanpak. "Zwolle staat open voor innovatie en heeft bestuurders en ambtenaren met lef. Dat is nodig om dingen te bereiken. Ook moet je niet elkaars concurrenten worden als gemeenten. Competitie mag dan vaak zijn voordelen hebben, ik denk dat we bij zo'n belangrijk onderwerp beter goed kunnen samenwerken."

Arne Soels: "Grondsanering hangt af van locatie"

Grondsanering is het terrein van Arne Soels. Hij is de vanuit Arcadis door de gemeente Zwolle ingehuurd bodemspecialist. Maar of je nu de pet van Arcadis of die van Zwolle op hebt, volgens Arne gaat het er bij grondsanering altijd om te kijken naar dat wat voor de klant van belang is. In de Seringenstraat zijn dat kansen voor tuinen en waterberging.

Grondsanering in overleg met betrokken bewoners kwam eerder voor, maar een combinatie van vervuilde grond aanpakken én het verbeteren en toekomst bestendig maken van de waterhuishouding is nieuw.

Oude tank

"Eigenlijk is het bijzonder wat we hier zien door het gecombineerde opdrachtgeverschap van gemeente, aannemer en bewoners. De gemeente nam de verontreinigde vervuiling over. Aannemer De Jong en de bewoners verwijderden de oude bebouwing op het terrein."

De verontreiniging in de grond was het gevolg van een lekkende oude tank. "Het was niet op korte termijn bedreigend, bijvoorbeeld voor de gezondheid van de omwonenden, maar omdat er nu ontwikkelingen waren was het een logisch moment om de vervuilde tank weg te halen."

Ook de verontreinigde bovengrond werd afgevoerd, zodat tuinen en het achterliggende terrein na reiniging klaar zijn voor het bedoelde gebruik. In de Seringenstraat werd nieuwe schone grond teruggestort, maar minder dan werd afgegraven weet Arne. "Dat komt door de toepassing van de ondergrondse waterberging met infiltratie kratten. Hierdoor wordt "werk met werk" gemaakt en dat is voor iedereen prettig."

Grond risico's

In de Seringenstraat hebben ze weer schone grond onder de voeten, maar vervuilde grond wordt lang niet altijd op die manier opgeruimd. "In Nederland kijken we daarbij altijd naar de risico's. Het hangt af van het gebruik en de daarbij horende normen die

zijn afgesproken. Voor een functie als 'wonen met tuin' zoals in de Seringenstraat, spelen andere aspecten een rol dan op veel andere plekken. Denk daarbij aan kinderen die nogal eens de neiging hebben om dingen in de mond te stoppen."

Volgende Zwolse grondsaneringen hangen af van de activiteit en herontwikkeling op de locatie. Een volgend project zoals in de Seringenstraat is bij Arne niet bekend. "Maar wie weet, dit was in ieder geval een heel mooi en breed gedragen project dat zeker voor herhaling vatbaar is."

Harry Pierik: "Je voelt je senang met een geveltuin"

Het meest in het oog springend in het straatbeeld van de Seringenstraat, is het nieuwe groen van de geveltuintjes. Om de bewoners te laten zien wat daar bij komt kijken werd de hulp ingeroepen van tuinontwerper Harry Pierik.

Een eerste gratis geveltuintje was de hoofdprijs van de geveltuinloterij in de straat. Onder grote belangstelling laat Pierik zien hoe het aanleggen gaat en waar je op moet letten. Even wat trottoirtegels er uit en wat groen er in is te kort door de bocht.

Samen groot

"Dat is waar", zegt Pierik, "daarom help ik ook graag om te laten zien wat wel en wat niet te doen. In ieder geval ben ik wel erg blij met het initiatief van de straat. Het sluit goed aan bij dat in de binnenstad." Pierik ontwierp al veertig geveltuinen in het winkelgebied om de Diezerstraat en meer gaan volgen. "Het ziet er meteen veel beter uit en minder steen is minder hittestress. Misschien wel klein zo'n geveltuintje in een grote stad, maar al die kleintjes maken er samen wel een grote tuin van. Bovendien is aangetoond dat mensen zich er senang bij voelen."

Groene vingers?

Niet alle groen is geschikt voor een geveltuin. "Er is genoeg keuze, maar je moet er bijvoorbeeld op letten dat je er niet een enorme woekeraar in zet zodat je na verloop van tijd alleen nog maar die ene plant in je tuintje hebt staan. Kies een compositie die in kleur bij elkaar past en zo dat niet alle planten tegelijk bloeien. Ook of het tuintje op het noorden of zuiden ligt is natuurlijk bepalend bij de plantkeuze." Groene vingers zijn volgens Pierik niet echt nodig. "Gewoon beginnen en proberen. Water geven op zijn tijd en wat snoeiwerk als de groei wat al te uitbundig wordt, dan lukt het vast."

Herman van Tholen: "Uniek zo'n bewoners besluit"

De vraag naar oplossingen voor het afvoeren van hemelwater is niet nieuw. "Het is al zeker 15 jaar dat we daar mee aan de slag zijn", weet Herman van Tholen, verkoopleider bij marktleider Wavin. "Wel nieuw is het initiatief van bewoners zelf om actief te ontkoppelen van regenwater."

De ondergrondse infiltratiekrat voor het opslaan van hemelwater ontstond uit de vraag om anders om te gaan met de afvoer van dat water. "Hemelwaterafvoer van gebouwen, woningen en industrieterreinen naar riolering doen we langer. Het is een van onze basisactiviteiten."

Infiltreren

In Zwolle vonden ze dat schoon hemelwater eigenlijk helemaal niet via het riool naar de zuivering moest gaan. Dat water kan ook prima in de grond. "Infiltratiekratten en ook infiltratiebuis zijn daar goede oplossingen voor", legt Herman uit. "Beide systemen zorgen er voor dat het regenwater wordt afgegeven aan de omliggende grond. Dat voorkomt uitdroging. Je geeft het water in feite terug aan de plek waar het was gevallen als er geen gebouw had gestaan. Het voorkomt bovendien dat je planten water moet geven met leidingwater omdat je de verdroging van de grond tegengaat."

Bewonersbesluit

De infiltratiekratten zijn breed in te zetten. Een woning met 100 m² oppervlakte heeft al aan 5 kratjes van 400 liter genoeg, maar ook een heel voetbalstadion kun je afkoppelen. Dan heb je trouwens wel 4 tot 5000 kratjes nodig. Daar maken we dan eerst een nauwkeurige berekening van via ons eigen projectenbureau.

De techniek werd al eerder toegepast in nieuwbouwwoningen in Stadshagen. Herman: "In de Seringenstraat is het, anders dan in Stadshagen, wel uniek. Het gaat hier om bestaande bebouwing met veel verstening. Helemaal speciaal daarbij is het dat de bewoners zelf het besluit namen om de straat klimaat adaptief te maken. En dat is super."

Harry den Hartigh: "Rainwinner, uit liefde voor water, ook in de Seringenstraat"

Regenwater voor je planten, je wc doorspoelen of zelfs de auto wassen. Dat kan met de Rainwinner. Ook in de Seringenstraat staat de klimaatvriendelijke schutting. Bedenker is Harry den Hartigh uit Nunspeet. In 2013 ontving hij van de Unie van Waterschappen de Innovatieprijs voor zijn Rainwinner.

Harry bedacht de Rainwinner in 2009. "Dat was naar aanleiding van een heftige regenbui. De trend was toen nog om overtollig regenwater zo snel mogelijk af te voeren. Ik dacht dat kan beter. Je kunt beter overtollig regenwater opvangen om het in droge perioden te benutten. Dat werd de Rainwinner, duurzamer en ook bij beperkte ruimte te plaatsen."

Respect voor het water

Van huis uit is hij een Zeeuw met een tuinbouwopleiding en heeft daardoor zo zegt hij zelf "Veel respect en liefde voor het water, maar ook voor zijn mogelijkheden. "Ik denk graag in creatieve oplossingen en niet in mogelijke problemen. Out of the box denken en dat 'trechteren', dan kom je tot oplossingen."

Toepassingen

Het regenwater loopt via de regenpijp en regenautomaat in de schutting, net als bij een regenton. Via een kraan kan het vervolgens benut worden. In de Seringenstraat is gekozen om bij een volle schutting, de overloop niet in het riool te laten lopen maar te infiltreren in de bodem. De Rainwinner is multifunctioneel en voor mensen die een beetje handig zijn prima aan te leggen. Ook een school gebruikt de Rainwinner. De modules als

berging voor speelgoed en het regenwater voor de toiletspoeling. Gebruiker Adriaan Mosterman aan de Seringenstraat vindt het doel van de Rainwinner geweldig en is ook erg tevreden met de bovengrondse opslag, de weinige ruimte die het inneemt en de uitstraling.

De Rainwinner is voor particulieren aan te schaffen via dealers. Grotere afname zoals voor projecten via bijvoorbeeld gemeenten, waterschappen, woningbouwcorporaties en scholen behandelt Harry zelf. Kijk voor meer informatie op www.denhartighbeheer.com

Annemiek Wiegman: "Meer samen met de stad oppakken"

Het project in de Seringenstraat is volgens Annemiek Wiegman, adviseur bodemonderzoek en sanering bij de gemeente Zwolle, te beschouwen als erg bijzonder. "Wat begon als een bodemsanering met bouwplannen, ontwikkelde zich samen met de bewoners tot een nog niet eerder meegemaakt soort klimaatproject."

Het is een discipline waar ze in het overheidsapparaat misschien nog een beetje aan moeten wennen. Een bodemsanering of bouwproject alleen zijn duidelijk. Meerwaarde halen uit het samenbrengen van projecten zoals in de Seringenstraat is een nieuw ingeslagen weg.

Aftasten

"Het is heel prettig om zo samen te werken", vindt Annemiek. "In het begin was het vooral nog wat aftasten en was de sfeer wat terughoudend. Gaandeweg merkte ik dat het samenwerken steeds beter ging."

Het is een ontwikkeling die ze toejuicht, zeker ook omdat samen betrokken zijn meer stimuleert om er wat moois van te maken. "Of het nu bewoners of bedrijven zijn, de gemeente wil initiatieven vanuit de stad faciliteren. Hoe, daar hebben we op dit moment nog niet helemaal een doordacht draaiboek voor. Bovendien zal de organisatie daar nog wat meer op ingericht moeten worden. Een project, zeker dat in de Seringenstraat, heeft met meerdere afdelingen van de gemeente maken. Voor mij is wel duidelijk dat wanneer zich mogelijkheden voordoen, je ze met beide handen aan moet pakken. De Seringenstraat is zeker een mooi voorbeeld, maar we willen meer samen met de stad oppakken. En dan hoeft de gemeente wat mij betreft niet altijd het initiatief te hebben."

Maartje van den Berg: "Tegengaan verstening is missiewerk"

Maartje van den Berg woont in de Seringenstraat. Ze is architect in brede zin. Huizen, interieurs, landschappen en dan vooral vanuit duurzaamheid. Het project spreekt haar erg aan. Sterker nog, Maartje voorzag als eerste haar schuur van een grasdak.

“Ik denk wel dat ik ergens het voorwerk heb gedaan in de aanpak in de Seringenstraat. Vooral met de verbouwing van het huis van Adriaan en Marleen die uitkijken over de garageboxen, was het ter sprake brengen van vergroening van de daken voor mij vanzelfsprekend.”

Sedumdaken

Met die vergroening van de garageboxendaken levert de straat een forse bijdrage aan het terugdringen van de verstening ter plekke. De sedumdaken van de tientallen garageboxen houden het regenwater vast en zorgen voor een geleidelijke afvoer via de in de grond geplaatste kratten. “Het doet wat met je leefklimaat,” zegt Maartje. “Je kijkt er vanuit huis tegenaan, het vergroot de biodiversiteit en ziet er heel wat leuker uit dan een bitumen dak. Bovendien is de geur van het bitumen dak in de zon verleden tijd. Maar het belangrijkste is natuurlijk dat het water geleidelijker in het riool verdwijnt.”

Leuk om te doen

De vergroening van de daken is volgens Maartje een prachtige keuze. “Het maakt iedereen die bij dit project betrokken is blij. Ik roep altijd iedereen op om in je eigen leefomgeving te kijken hoe je kunt vergroenen. Het is nu actueel vanwege de hittestress, maar het is ook heel leuk en prettig om te doen. Denk maar naar de net aangelegde geveltuintjes. Wanneer we onze tuinen verstenen, zoals je nog regelmatig op tv ziet, snijden we in onze vingers. Daarom is het tegengaan van de verstening door vergroening voor mij missiewerk.”

Francien Teunissen: “Met een VvE handig afstemmen”

De eigenaren van de 23 nieuwe garageboxen achter de Seringenstraat verenigden zich in een Vereniging van Eigenaren (VvE). Een aanbeveling van de projectontwikkelaar waarmee de eigenaren instemden. Francien Teunissen is één van die eigenaren en denkt ook dat een VvE in deze situatie voordelen heeft.

“In ieder geval denk ik wel dat je met een VvE waarborgt dat het er op een zelfde manier blijft uitzien. Wil je dan toch veranderen dan zal je er toch eerst samen over moeten praten. We hebben al drie keer een vergadering gehad.”

Groene daken

De nieuwe garageboxen hebben een groen dak van sedum planten. Bepanting houdt regenwater langer vast. En in het geval van de Seringenstraat houden de infiltratiekratten het van de garagedaken afkomstige water nog langer vast. “Welke planten en hoe dat moet laat ik graag over aan de mensen die er verstand van hebben. En die hebben trouwens ook aangeboden om de toegang en het dak te onderhouden.”

Kleinere box

Francien heeft een wat kleinere garagebox dan de meesten. “De timmerman grapte nog dat we dan wel een kleine auto zouden hebben met zo’n garage. Maar er komt helemaal geen auto in. De box is zo dicht bij ons huis dat dit voor ons dé kans is om er een lekkere klusruimte van te maken.”

Zonnepanelen

Verschillende eigenaren hebben de garage aan het huis. Zij gaan zonnepanelen op het dak plaatsen en worden zo zelfvoorzienend in elektriciteit. "Dat was een onderwerp waar de VvE zich op de vergadering over uitsprak. Wat we daar met elkaar van vinden, want het gaat dan wel over het dak van de vereniging. Dan is het wel handig om dat met elkaar af te stemmen en zo onenigheid in de toekomst te voorkomen. Maar alles met elkaar vind ik het een mooi project. Bovendien heb ik het gevoel dat we het samen met de VvE op een goede manier vorm geven."

Sarah den Besten: "We blijven nog hier nog wel een tijdje"

Ruim zeven jaar woont Sarah den Besten in de Seringenstraat. Met vriend en kinderen werd ze met de neus op de veranderingen in de straat gedrukt. Omdat hun huis aan de oprit naar de garageboxen staat, maar zeker ook omdat de vervuilde grond van hun eigen perceel vervangen moest worden.

"We woonden hier een jaar toen uit onderzoek bleek dat de grond hier vervuild was. Daar waren we, om het maar wat genuanceerd te zeggen, niet erg blij mee. De grond is nu grotendeels afgegraven om plaats te maken voor schone grond. Een rest onder het huis was niet mogelijk, maar dat komt volgens deskundigen op den duur goed door biologische afbraak."

Veel zoi

Het meeste werk is gedaan. De oude bebouwing afgebroken, de grond gesaneerd, de boxen geplaatst en voorzien van sedum daken en maatregelen om het regenwater langer vast te houden. "Het was een intensief project dat lang duurde, veel kostte en enorm veel zoi opleverde. Maar we zijn erg blij dat het nu toch allemaal achter de rug is, zeker de grondsanering. Vervuilde grond kan consequenties hebben voor jezelf of anders wel wanneer je het huis wilt verkopen. Doe je niets, dan blijft het boven je hoofd hangen."

Openingsact

De garagebox met dak-beplanting en zonnepanelen grenst aan het huis. "We kunnen via de tuin meteen de garagebox in. In de tuin zelf moet nog wel het een en ander gebeuren met de inrichting, maar dat is leuk na al het andere. De voorlopig laatste vergroening plaatst de wethouder met twee bomen bij de oprit naar de garageboxen, als openingsact. En misschien planten we na het geveltuintje later ook nog wel meer groen, maar eerst maar even doorsparen. Op alles terugkijkend zijn we er blij mee. Ik denk dat we hier nog wel een tijdje blijven wonen."